

Danish University Colleges

**Litteratur i praktikopgaver
en undersøgelse af de studerendes litteraturvalg i praktikfaget**

Andersen, Ida Halling; Böwadt, Pia Rose; Haslund, Stig

Publication date:
2023

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):
Andersen, I. H., Böwadt, P. R., & Haslund, S. (2023). *Litteratur i praktikopgaver: en undersøgelse af de studerendes litteraturvalg i praktikfaget*. Københavns Professionshøjskole.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LITTERATUR I PRAKTIKOPGAVER

EN UNDERSØGELSE AF DE STUDERENDES LITTERATURVALG I PRAKTIKFAGET

Ida Halling Andersen, Pia Rose Böwadt & Stig Haslund

Udgivet af Institut for Læreruddannelse
Københavns Professionshøjskole

Maj 2023

ISBN 978-87-93894-47-1

Indhold

RESUME	3
INDLEDNING	5
Læreruddanneres brug af litteratur	6
Kanonisering af litteratur	7
Metode og empiri	9
ANALYSE	12
Den mest udbredte litteratur	12
Fordeling efter litteraturtype	13
De studerendes brug af artikler fra antologier	14
Hjemmesider	16
Tidsskrifter og tidsskriftsartikler	18
Ph.d.-afhandlinger	19
Rapporter	19
Progression i forhold til modulerne	20
Forskelle mellem PL-fag og undervisningsfag	21
Forskelle på undervisningsfagene på baggrund af vejleders faggruppe	23
APA-standard og akribi	26
De mest mangelfulde og fejlbehæftede litteraturlister	28
KONKLUSION, PERSPEKTIVERING OG ANBEFALINGER	29
Betydningen af fagets rammer og struktur	31
Forskningsbaseret af læreruddannelsen	32
Grunde til bekymring	33
Anbefalinger	34
LITTERATUR	34
BILAG: LITTERATURLISTEOVERSIGT	36

Resume

Rapporten *Litteratur i praktikopgaver - En undersøgelse af de studerendes litteraturvalg i praktikfaget* bygger på en undersøgelse af lærerstuderendes valg af litteratur i praktikfaget. Alle de studerendes litteraturlister på læreruddannelsen på Københavns Professionshøjskole fra perioden 2019-2020 på praktikkniveau 1-3 er blevet kodet og kategoriseret med henblik på at undersøge, hvad der kendetegner den valgte litteratur. Det handler både om kategorier i forhold til, om de studerende anvender undervisningsbøger, artikler, hjemmesider eller forskningslitteratur, og om spændvidden i litteraturvalget, herunder forholdet mellem almindidaktisk eller fagdidaktisk litteratur. Ud fra de studerendes valg af litteratur kan vi sige noget om vidensgrundlaget i praktikfaget. Vi har undersøgt, hvilken litteratur de studerende har anført på deres litteraturliste, men ikke undersøgt, hvorvidt eller hvordan de rent faktisk anvender litteraturen i deres opgaver. Vi har ikke undersøgt, hvilken litteratur der indgår i praktikundervisningen på læreruddannelsen. I den forstand er det ikke fagets samlede vidensgrundlag, vi udtaler os om.

Baggrunden for undersøgelsen er en antagelse om, at man vil kunne finde en form for "kanonisering" i litteraturlisterne. Det vil sige en antagelse om en afgrænset litteratur, der går igen hos mange af de studerende, og som går igen på alle tre praktikkniveauer. Antagelsen om denne "kanonisering" har vist sig at holde stik. Undersøgelsen peger på en meget klar "kanon" i de studerendes valg af litteratur. Det er i udtalt grad den samme litteratur, der bliver anført på de studerendes litteraturlister. I sig selv behøver det ikke være problematisk, men vores undersøgelse viser, at det er meget få titler, der bruges igen og igen – og på alle tre år - hvilket peger på et meget smalt vidensgrundlag for faget, når det belyses ud fra de skriftlige eksamensopgaver. Det er også i udtalt grad de samme kategorier af litteratur, der bliver anført på listerne. Det handler primært om dansk litteratur målrettet læreruddannelsen og om hjemmesider. Der er et stort

fravær af forskningslitteratur og international litteratur, og også en stort fravær af fagdidaktisk litteratur. En væsentlig pointe i undersøgelsen er, at det gør sig gældende på alle tre praktikkiveauer. Der er således ingen progression af spore over de fire år i de studerendes litteraturvalg.

På baggrund af undersøgelsen er der grund til bekymring på en række områder. I flere år har man ønsket en forskningsbaseret læreruddannelse, der blandt andet handler om, at de studerende skal være i stand i højere grad til at læse og anvende forskningslitteratur. Vores undersøgelse viser som sagt, at de studerende – udover diverse hjemmesider - primært anvender dansk lærebogslitteratur målrettet læreruddannelse, og at der er tale om de samme titler, der går igen. At litteraturgrundlaget er meget smalt, kan resultere i, at få udvalgte titler får en normativ status. Det forværres af, at censorrapporter peger på, at de studerende i meget lille grad forholder sig kritisk til den litteratur, de inddrager. Dette betyder, at feltet praktik kan komme til at lukke sig om sig selv, fordi der bliver tale om reproduktion i stedet for udvikling og kritisk stillingtagen.

Indledning

Rapporten *Litteratur i praktikopgaver - En undersøgelse af de studerendes litteraturvalg i praktikfaget* baserer sig på en undersøgelse af lærerstuderendes valg af litteratur i deres skriftlige eksamensopgaver til praktikfaget på henholdsvis modul 1, 2 og 3. Formålet med undersøgelsen har været at afdække en vigtig del af praktikfagets vidensgrundlag, men også i et bredere perspektiv at belyse studerendes valg af litteratur i læreruddannelsen. Baggrunden for undersøgelsen har været en tese om, at der finder en form for kanonisering sted, forstået på den måde at der anvendes en meget afgrænset litteratur, der går igen på alle tre niveauer.

Med læreruddannelsen i 2013 kom praktik ind som et selvstændigt fag, hvilket var tænkt som en styrkelse af praktikken, i og med praktik ikke længere var underlagt andre fags forvaltning, men udgjorde et fagområde med egen fagbeskrivelse og dertil hørende prøver. I censorrapporterne har der siden 2013 både været udtrykt tilfredshed med og kritik af faget. Et af kritikpunkterne har omhandlet de studerendes litteratur i de skriftlige eksamensopgaver. De studerende anvender de samme få referencer ved praktikeksamenerne. Det tyder ifølge censorerne på, at der i praksis er tale om et smalt vidensgrundlag for faget. Censorerne efterspørger i denne forbindelse en bredere vifte og større variation i referencerne (Censorformandskabet, 2021). I censorrapporterne er der også blevet peget på, at de studerende anvender den valgte litteratur ukritisk (Censorformandskabet, 2021). Hvis de studerende til eksamen reproducerer teorien/litteraturen ukritisk, får deres valg af litteratur en stor betydning, da den derved opnår en normativ status

De senere år har der været en ambition om, at læreruddannelsen skal være både forskningsbaseret og praksisforankret (fx Carlsen & von Oettingen, 2020; Hovdenak & Wiese, 2017). Den ambition gør det oplagt at undersøge praktikfaget nærmere, da de studerende i faget bliver bedt om gennem

inddragelse af teoretisk viden at kunne reflektere over praksis med henblik på at skulle ”kunne analysere egen og andres praksis” (Studieordningen 2020-2021). Men finder der en forskningsbaseringssted, når man betragter den udvalgte litteratur? Det er en af de spørgsmål, som undersøgelsen kan besvare. Vi har undersøgt, hvilken litteratur de studerende har anført på deres litteraturliste, men det har ikke ligget inden for undersøgelsens rammer at belyse, hvorvidt eller hvordan de rent faktisk anvender litteraturen i deres opgaver.

Læreruddanneres brug af litteratur

I ambitionen om en forskningsbaserings af læreruddannelsen ligger der en forventning om, at de studerende skal møde forskningslitteratur på læreruddannelsen (Thygesen & Schrøder, 2020). I rapporten *Litteratur i læreruddannelsen* (Thygesen & Schrøder, 2020) har Stine Thygesen og Vibeke Schrøder undersøgt, hvilken form for litteratur læreruddannere anvender i deres undervisning. En af deres konklusioner er, at der er et fravær af national og international forskningslitteratur. Læreruddannere anvender i høj grad dansk litteratur målrettet læreruddannelsen (Thygesen & Schrøder, 2020, s. 21). I ekspertgruppens evaluering af læreruddannelsen i 2018 peges der ligeledes på, at der ikke systematisk i læreruddannelsen inddrages relevant forskningsviden (Styrelsen for forskning og uddannelse, 2018, s. 77). Vores undersøgelse af de studerendes valg af litteratur peger på de samme tendenser. Det kan skyldes flere faktorer, men hvis de studerende ikke møder forskningslitteratur på studiet gennem deres undervisere, kan man ikke forvente, at de selv konsulterer den slags litteratur i deres arbejde med de skriftlige opgaver.

Gennem det tyvende århundrede er der sket en øget akademisering af læreruddannelsen, hvor man har bevæget sig væk fra forestillingen om, at ”manden fra ploven” skulle kunne blive lærer (Larsen, 2019) til krav om adgangsgivende eksamen med læreruddannelsesloven fra 1966. I 2013 bliver læreruddannelsen til dels forskningsforankret, i og med at

professionshøjskolerne fik forskningsret. På uddannelses- og forskningsministeriets hjemmeside hedder det således om læreruddannelsen, at den ”veksler mellem professionsbaseret og udviklings- og forskningsbaseret viden” (Forsknings- og uddannelsesministeriet, hentet d. 9. maj, 2023).

Læreruddannelsens Ledernetværk (LLN) har som et led i ambitionen om en forskningsbaseret af læreruddannelsen bedt de nationale faggrupper om at udarbejde vejledende litteraturlister til de forskellige fag i læreruddannelsen. De nationale faggrupper er i den forbindelse også blevet bedt om at komme med forslag til forskningsartikler til deres respektive fag. Dette er sket på baggrund af førnævnte evaluering af læreruddannelsen i 2018, hvor der efterspørges en bedre forskningsbaseret af læreruddannelsen (Styrelsen for forskning og uddannelse, 2018). I evalueringen hedder det: ”Det er ekspertgruppens holdning, at en læreruddannelse på det højeste faglige niveau skal række ud til den nyeste forskning, bl.a. via brug af primær forskningslitteratur i undervisningen, så de studerende lærer at læse og anvende den type viden.” (Styrelsen for forskning og uddannelse, 2018, s. 36). Der er delte meninger om, hvad en forskningsbaseret af læreruddannelsen kan indebære (Nielsen, Buch & Schrøder, 2019, s. 4). Det vender vi tilbage til i rapportens afslutning.

Kanonisering af litteratur

En af undersøgelsens teser er, at der findes en form for kanonisering i de studerendes valg af litteratur til deres praktikopgaver. Kanonisering kommer af det græske ord *kanon*, der kan oversættes med regel eller rettesnor. Når tekster kanoniseres, findes der en udvælgelse, som resulterer i en samling af tekster, der får en normativ status. Begrebet kanonisering går tilbage til de bibelske tekster. I oldkirken fandtes der en lang række tekster, der omhandlede kristendommen. På grund af divergerende indhold i teksterne og på grund af store stridigheder i forhold til, hvad man betragtede som den rette kristendom, besluttede kirken sig for en kanonisering af teksterne. Det blev til det, vi kender

som Bibelen, der altså i sagens natur kunne have set anderledes ud, hvis man havde valgt andre tekster med et andet indhold. I så fald ville også kristendommen også have set anderledes ud. Kanonisering har således et normativt sigte.

I begyndelsen af det nye årtusinde var der en "kanon-bølge" i Danmark. Vi fik fx en kulturkanon, en demokratikanon og en sportskanon. Også på skolefeltet blev "kanonbølgen" udslagsgivende med en kanon i danskfaget (2004) og en kanon i historiefaget (2006). En kanon kan have både en positiv og en negativ effekt. Det positive sigte er at bevare noget, som er værdifuldt. I uddannelsessammenhæng kan en kanonisering af tekster være med til at bevare og kvalitetssikre den litteratur, eleverne eller de studerende støder på. Men der er også flere ulemper. Hver gang man udvælger og lægger sig fast på bestemte tekster, er der andre tekster, der indeholder vigtige indsigter, som vælges fra. Desuden er en kanonisering af tekster i sagens natur også negativ, hvis de udvalgte tekster ikke er de bedst egnede.

De nationale faggrupper er, som nævnt, blevet bedt om at udarbejde litteraturlister for de respektive fag i læreruddannelsen, hvilket også kan betragtes som en form for kanonisering. Tanken er, at det skal være med til at sikre et højt fagligt niveau. De nationale faggrupper er også blevet bedt om at indsende eksempler på anvendte forskningsartikler, samt en redegørelse for, hvordan de hjælper de studerende med at læse og forstå artiklerne (Nielsen, Buch & Schrøder, 2019).

Når vi anvender ordet kanonisering i forbindelse med de studerendes valg af litteratur, er det ikke i betydningen, at der er tale om et bevidst valg af tekster. Pointen er snarere, at noget tyder på, at der finder en mere eller mindre ubevidst kanonisering sted. Vi kan i sagens natur ikke sige noget om baggrunden for de studerendes valg. En del af litteraturen kender de formentlig fra deres forskellige moduler på læreruddannelsen. Ud fra litteraturen at

dømme er det især modulerne i Pædagogik og Lærerfaglighed (PL), der er afsæt for valget.

Udfordringen med den ”kanonisering”, vores undersøgelse peger på, er, at den bliver bestemmende for en bestemt forståelse af praktikfaget, der grundet det smalle litteraturgrundlag bliver en meget ”smal” forståelse af faget, hvilket igen resulterer i et smalt vidensgrundlag. Et eksempel på det er den rolle Louise Klinges undersøgelser af relationskompetence kommer til at spille. Hendes ”dominans” på feltet kan komme til at resultere i, at kompetencemålet relationsarbejde stort set kun belyses ud fra hendes undersøgelser. Vi vender tilbage til udfordringen med de studerendes ”praktikkanon” afslutningsvist i rapporten. Vi vil også i rapporten se eksempler på en kanonisering af en bestemt metode, da den samme tekst om Cooperative learning går igen i rigtig mange litteraturlister. Cooperative learning risikerer på den måde at blive den eneste metode, de studerende anvender eller peger på.

Metode og empiri

Lærerstuderende har siden 2017 afleveret alle deres skriftlige kompetencemålsprøver gennem Wiseflow, der er et system til håndtering af eksamensprocessen. Systemet arkiverer alle afleverede prøver, som vi har tilgået gennem KP’s studieadministration. Eftersom vi ikke har hentet personfølsomme data, men kun er tilgået de studerendes litteraturlister, har vi fået adgang til alle praktikopgaver, hvor vi manuelt har downloadet litteraturlister fra alle hold på praktikkniveau 1, 2 og 3 fra læreruddannelsen på Campus Nylandsvej og Campus Carlsberg i årene 2019 og 2020. Disse er fordelt på 924 antal praktikopgaver på Campus Nylandsvej og 1673 på Campus Carlsberg, inkl. uddannelsesstationen Helsingør.

Undervejs i processen er vi blevet opmærksomme på udfordringer med at afkode de studerendes litteraturhenvisninger, da de sjældent anvender korrekt

APA-standard, hvorfor nogle litteraturlister er mangelfulde eller direkte ulæselige. Det er et forbehold, vi er nødt til at tage, da vi i visse tilfælde kan have afkodet forkert, samtidig med at visse henvisninger er udeladt, da det ikke har været muligt at identificere, hvilken litteratur der har været tale om.

På grund af nedlukningen under Corona-epidemien har den ene af de involverede årgange (foråret 2020) afleveret skriftlige opgaver uden mundtlig eksamination og med bedømmelsen godkendt/ikke godkendt i stedet for karakterer. Vi har ikke kunnet se nogle væsentlige ændringer i disse litteraturlister sammenlignet med de andre.

Vi har manuelt downloadet alle holds skriftlige afleveringer som zip-filer i Wiseflow, hvorefter vi har noteret litteraturlisterne i Excel-ark. Litteraturlisterne er blevet kategoriseret med inspiration fra Stine Thygesen og Vibeke Schrøder (Thygesen & Schrøder, 2020). Vi bemærkede tidligt, at de studerende anvender mere og andet litteratur og materiale end den de præsenteres for i undervisningen, heriblandt diverse hjemmesider, videoer fra YouTube m.m. Af denne grund har vi udspecificeret Thygesen og Schrøders kategorier. I vores afkodning har vi noteret følgende: Forfatter, titel, værk/tidsskrift, redaktør, type (herunder bog, tidsskrift, antologi, hjemmeside og bekendtgørelser), udgivelsesår, forlag, praktikopgavens nummer, lokation, hold, årgang samt underviserens faggruppe; fag eller PL.

Visse udgivelser er kommet i flere oplag, enten fordi der er tale om revurderinger eller nye oplag, hvorfor de fremstår i vores materiale med flere årstal. Derudover er der en række udgivelser, som er blevet udgivet af flere forskellige forlag gennem tiden. Fx er en lang række værker overgået fra Gyldendals Lærebibliotek til Hans Reitzels Forlag. Disse værker er skrevet ind i vores materiale med de oplyste årstal og forlag, men er efterfølgende blevet bearbejdet som værende ens, da det ikke har nogen betydning for vores

analyser. Vi har desuden fravalgt referencer, hvor lærerstuderende har haft henvisninger til egne producerede videoklip fra praktikken. Alle andre hjemmesider er blevet noteret. Enkelte hjemmesider har dog ikke virket eller eksisterer ikke længere. Dette gælder bl.a. emu.dk, som har opdateret deres hjemmesider, så vi har ikke kunne tilgå deres indhold via de studerendes referencer, hvilket er et forbehold, som vi dog vurderer ikke rykker ved det samlede billede. Listerne med alle litteraturhenvisninger er efterfølgende blevet samlet i et fælles Excel-ark, som vi har anvendt til at undersøge lærerstuderendes valg af litteratur.

For at undersøge, om det har nogen betydning for de studerendes valg af litteratur, om de har haft henholdsvis en PL-vejleder eller fagvejleder, har vi af tidsmæssige årsager valgt at bruge Nylandsvej som case. Vores interesse i at kategorisere efter undervisernes faggruppe har været for at undersøge, om der er en forskel på de studerendes litteraturvalg, alt efter om de har haft en PL-underviser eller en fagunderviser. Når vi ser på litteratur fordelt på fag og fagundervisere, er der ligeledes et forbehold, som er relevant for de studerendes valg af litteratur. Særligt på praktkniveau 3 har de studerende ikke nødvendigvis været tilknyttet en fagunderviser i det fag, som de er i praktik i. Ligeledes kan de studerende have skrevet om nogle problematikker, som har fundet sted i andre fag, end de fag de er i praktik i, hvilket kan gøre sig gældende på alle tre niveauer. Til kompetencemålsprøven bliver et hold af studerende ligeledes fordelt mellem to undervisere, hvoraf en underviser tager et halvt hold til prøven. Det betyder, at det enten er en PL- eller en fagunderviser, som har vejledt og afholdt prøven.

Rapporten indeholder en række tabeller med forskellige oversigter over de studerendes valg af litteratur. For læsevenlighedens skyld skrives kun titler i tabellerne, men i bilag findes en fuld oversigt over den litteratur, vi henviser til.

Analyse

Det overordnede formål med rapporten er at undersøge vidensgrundlaget i praktikken, hvilket i dette tilfælde forstås som den litteratur, de studerende anvender i deres praktikopgave, og ikke den litteratur, der indgår i praktikundervisningen på læreruddannelsen. I de kommende afsnit undersøger vi derfor både bredden og dybden af dette vidensgrundlag. Vi har både undersøgt, hvilken type litteratur de studerende anvender og fordelingen af denne, samt hvilke titler inden for hver type der hyppigst henvises til. Derudover har vi undersøgt, i hvor høj grad de studerendes undervisningsfag repræsenteres i litteraturlisterne, altså vægtningen mellem almen- og fagdidaktik. Vi har også undersøgt, om der er en progression at spore i de studerendes valg af litteratur, efterhånden som de bevæger sig gennem uddannelsen, og i hvilket omfang nyere forskning inddrages.

Den mest udbredte litteratur

I det følgende kigger vi nærmere på den mest udbredte litteratur. Som det fremgår af tabel 1, er mere end halvdelen af den type af litteratur, de studerende benytter sig af, bøger med en eller flere forfattere, hvor særligt *Praktikbogen* af Canger & Kaas (Canger & Kaas, 2016, 2021) har en fremtrædende plads, men også Louise Klinges (Klinge, 2017) *Lærerens relationskompetence* og Olga Dysthes *Det flerstemmige klasserum* (1997, 2000, 2005) er velrepræsenteret (tabel 2). Derudover anvender de studerende også i høj grad antologier, fx *Effektiv undervisning – didaktiske nærbilleder fra klasserummet* (Brodersen, 2007, 2012, 2020) og *Elevens læring og udvikling – også i komplicerede læringsituationer* (Løw & Skibsted, 2014).

Fordeling efter litteraturtype

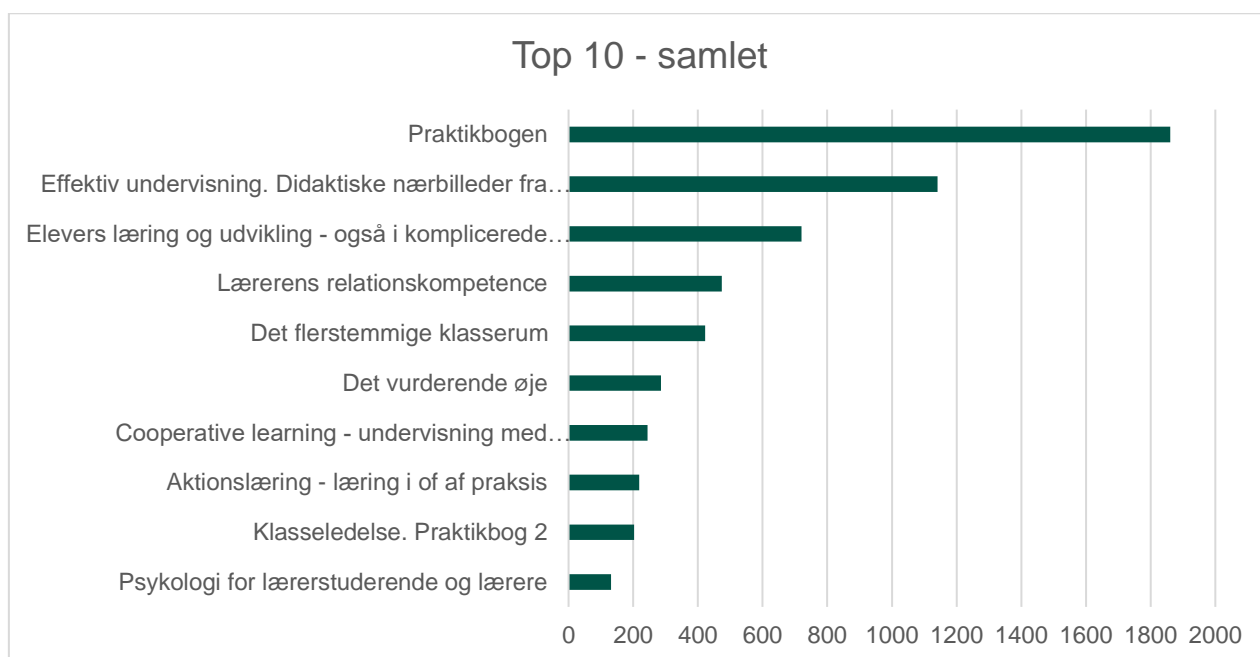
Bøger	52 %
Antologier	23 %
Hjemmesider	12 %
Tidsskriftartikler	8 %
Rapporter	2 %
Bekendtgørelser	2 %
Ph.d.-afhandlinger	1 %
Undervisningsmateriale til grundskole	0 %

Tabel 1. Tabellen viser den procentvise fordeling mellem de forskellige litteraturkategorier.

Intentionen om, at de studerende skal inddrage forskningslitteratur, ser ikke ud til at blive indfriet. Både Ph.d.-afhandlinger og forskningsrapporter udgør en meget lille del af den samlede litteratur, de studerende henviser til, og selv hvis man medregner kategorien Tidsskriftartikler – som mestendels dækker over danske fagtidsskrifter, hvoraf nogle, men langt fra alle er fagfællebedømte - overgås dette alligevel af de studerendes brug af forskellige hjemmesider. Det punkt vender vi tilbage til senere i rapporten. Det undervisningsmateriale, de studerende anvender ude i klasserne i deres praktik, fylder samlet set så lidt, at det angives med 0 %. Dette kan selvfølgelig skyldes, at de studerende producerer deres eget materiale, men kan også pege på at de studerende i deres refleksioner ikke forholder sig konkret til indholdsdimensionen i deres didaktiske overvejelser.

Tabel 2 giver overblik over de ti mest anvendte bøger blandt de studerende. Omfangsmæssigt udgør disse ti titler 32 % af den samlede mængde litteratur, de studerende henviser til i deres opgaver og særligt to bøger træder frem, da de tilsammen udgør mere end halvdelen af referencerne i top-10: *Praktikbogen* og *Effektiv undervisning – didaktiske nærbilleder fra klasserummet*.

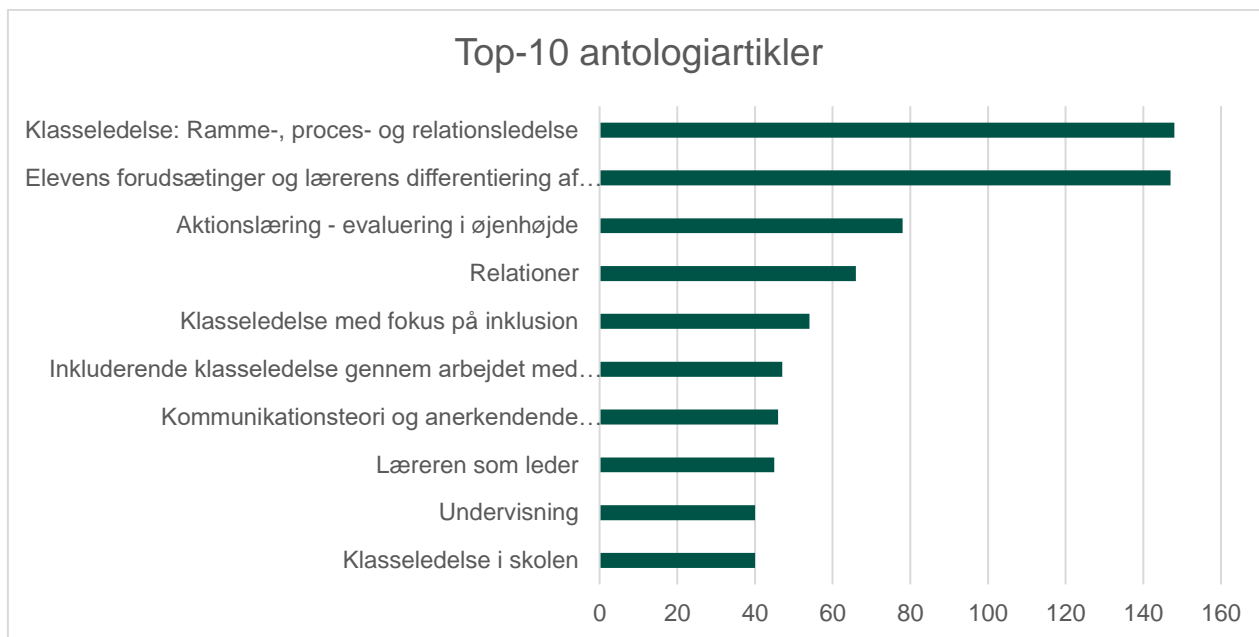
Ud over lærebøger målrettet selve praktikfaget består listen af bøger og antologier skrevet specifikt til studerende på læreruddannelsen, samt metodebøger rettet mod de studerendes undersøgelse af egen og andres praksis, hvilket er forventeligt, da arbejdet med aktionslæring netop er en integreret del af praktikken. Derudover figurerer der også to bøger om undervisningsmetoder og -tilgange *Cooperative learning – undervisning med samarbejdsstrukturer* og *Det flerstemmige klasserum*.

Tabel 2. tabellen viser det samlede antal henvisninger for de enkelte værker.

De studerendes brug af artikler fra antologier

På listen over de ti mest anvendte værker (tabel 2) figurerer som nævnt fire antologier. I det følgende vil vi kigge nærmere på, hvilke artikler i antologierne der oftest refereres til. Det er dog vigtigt at være opmærksom på det forbehold, at de studerende i mange tilfælde ikke udspecificerer, hvilke dele af antologierne de refererer til, men opgiver det samlede værk.

Tabel 3. Tabellen viser det samlede antal referencer til de enkelte antologiartikler.

Når man ser på tabel 3 og 4, er der særligt to ting, der fremstår tydeligt. Dels tendensen til at enkelte titler refereres langt hyppigere end andre (samme tendens ses også i tabel 2), hvor to artikler bruges langt oftere end de øvrige, og dels de temaer, som artiklerne omhandler. Halvdelen af artiklerne har klasseledelse som omdrejningspunkt, hvilket kan tyde på en skævvridning i forhold til praktikkens tre kompetenceområder. Det kan selvfølgelig afspejle reelle problematikker, de studerende møder i praksis, hvor det at kunne lede en klasse og skabe undervisningsro opleves som presserende. Om listen derfor er udtryk for dette forhold, at didaktiske problemstillinger ikke optager de studerende i nogen særlig grad, eller om det skyldes, at de studerende ikke vælger de samme tekster inden for didaktik og relationskompetence i et sådant omfang, at det vil komme til udtryk i top-10, er ikke tydeligt.

Forfatter	Titel	Redaktør	Værk	Forlag
Løw, O.	Klasseledelse: Ramme-, proces- og relationsledelse	Løw, O. & Skibsted, E.	Elevers læring og udvikling – også i komplicerede læringsituationer	Akademisk forlag
Løw, O.	Kommunikationsteori og anerkendende kommunikation	Løw, O. & Skibsted, E.	Elevers læring og udvikling – også i komplicerede læringsituationer	Akademisk forlag
Løw, O.	Klasseledelse i skolen	Løw, O.	Klasseledelse. Praktikbog. 2	Akademisk forlag
Molbæk, M.	Klasseledelse med fokus på inklusion	Løw, O.	Klasseledelse. Praktikbog. 2	Akademisk forlag
Plauborg, H.	Aktionslæring - evaluering i øjenhøjde	Madsen, C.	Evalueringsfaglighed i skolen	Unge Pædagoger
Haxø, A. & Schmidt, M. C. S.	Inkluderende klasseledelse gennem arbejdet med relationer og dialog i undervisningen.	Binderup, T.	Klasseledelse og fag: at skabe klassekultur gennem fagdidaktiske valg	Dafolo
Rosholm, K.	Relationer	Hansen, S. L. & Schneider, H.	Elevers læring og udvikling. At skabe fællesskaber og lede læreprocesser	Hans Reitzels Forlag
Brodersen, P.	Læreren som leder	Brodersen, P.	Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet	Hans Reitzels Forlag
Brodersen, P.	Undervisning	Brodersen, P.	Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet	Hans Reitzels Forlag
Brodersen, P. & Gissel, S. T.	Elevers forudsætninger og lærerens differentiering af undervisningen	Brodersen, P.	Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet	Hans Reitzels Forlag

Tabel 4. Tabellen viser, hvilke forfattere der står bag de forskellige artikler samt redaktører og forlag.

Som det fremgår af tabel 4, er der et tredje forhold, man bør være opmærksom på. Det er meget få forfattere, der kommer til at fungere som talerør, da fx både Ole Løw og Peter Brodersen hyppigt optræder på listen, enten med flere forskellige artikler eller som redaktører bag antologierne.

Hjemmesider

Hjemmesider udgør med 1902 referencer i alt 12 % af den samlede litteratur, de studerende henviser til, og selvom de studerende anvender forskellige

hjemmesider, er der tale om, at langt de fleste studerende anvender til de samme få. Alene top-10 udgør næsten halvdelen af referencerne, og Folkeskolen.dk er i den forbindelse den langt mest anvendte kilde. Herefter følger af Videnskab.dk og Blivklog.dk. Videnskab.dk er en hjemmeside, der formidler populærvidenskabeligt indhold, mens Blivklog.dk består af korte artikler typisk skrevet af fagfolk inden for psykologi og pædagogik, og som kort redegør for forskellige begreber, der knytter sig til pædagogik, psykologi og didaktik.

Top-10 Hjemmesider

Folkeskolen.dk	365
Videnskab.dk	135
Blivklog.dk	119
Eduk.dk	39
Youtube.com	37
Filmkompagniet.dk	34
Satri.dk	18
Cooperativlearning.dk	17
Den store Danske	15
Uption.dk	12

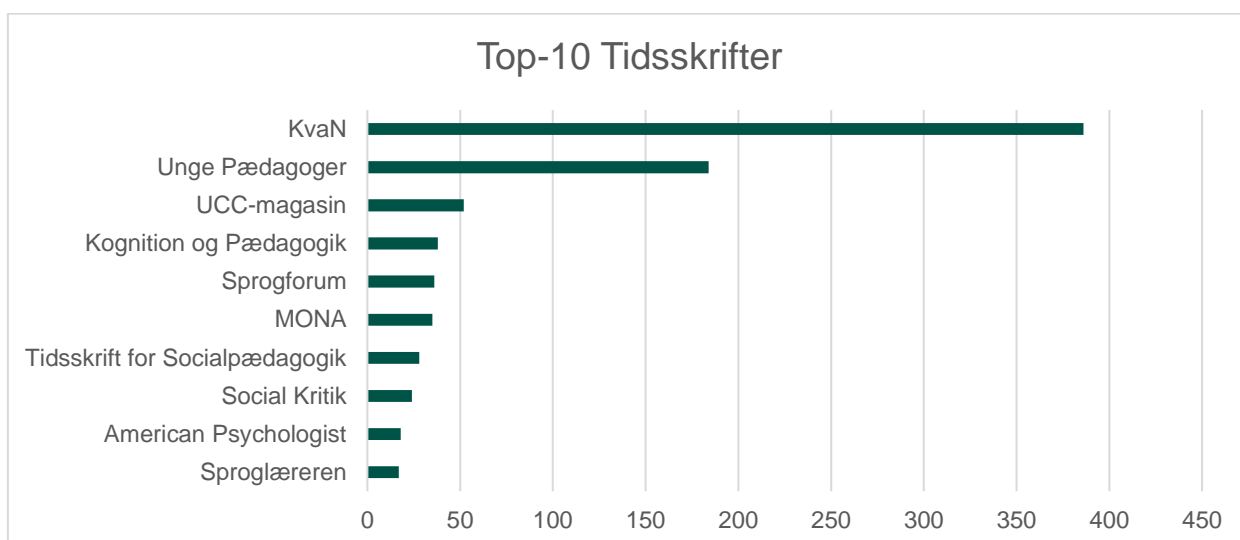
Tabel 5. tabellen viser de 10 mest anvendte hjemmesider.

På listen figurerer to hjemmesider primært med video- og filmmateriale, nemlig Youtube.com og Filmkompagniet.dk. Filmkompagniet.dk er en hjemmeside med filmklip og materiale målrettet lærerprofessionen, mens Youtube er et socialt medie, hvor enhver kan bidrage. Eduk.dk (tidligere Louiseklinge.dk) er en hjemmeside, som Louise Klinge står bag, og når man følger linket i de studerendes referencer, dirigeres man til forsiden, og det har derfor ikke været muligt at undersøge præcis, hvilket indhold de studerende henviser til. Satri.dk er en hjemmeside, der formidler coaching og mountainbike, og umiddelbart ser det ud til at de studerende havner på hjemmesiden mere eller mindre tilfældigt, når de søger efter Hiim og Hippos relationsmodel. Om de bruger den korte gennemgang af de forskellige dimensioner som en del af deres vidensgrundlag, eller blot kopierer billedet af modellen ind i deres tekstdokument, vil kræve en

nærmere kvalitativ undersøgelse, og er altså ikke noget, vi kan svare på ud fra vores undersøgelse. Ligeledes er Uption.dk en hjemmeside med coaching, her rettet mod ledere i erhvervslivet, og en række artikler skrevet af Pia Torreck. Som med Eduk.dk er det ikke muligt at følge de studerendes link til de artikler, de henviser til, og vi kan derfor ikke sige noget om indholdet i disse.

Tidsskrifter og tidsskriftsartikler

Af tabel 6 fremgår det, at to tidsskrifter står for langt størstedelen af de artikler, der refereres til i praktikopgaverne. En væsentlig detalje er, at der i modsætningen til megen af den øvrige litteratur, forekommer bl.a. et internationalt tidsskrift, samt et rettet mod den naturvidenskabelige fagrække.

Tabel 6. Tabellen viser de 10 mest tidsskrifter.

Sammenholder man med nedenstående tabel 7, ser man endnu en gang, at meget få titler refereres i stort omfang. Fx skyldes *KvaNs* fremtrædende placering tre af de hyppigst anvendte artikler, nemlig "Selvopfattelse og motivation", "Klasseledelse og fællesskabende didaktikker" samt "Det flerstemmige klasserummet – eller å lære gennem dialog"). De udgør tilsammen 38,6%. For tidsskriftet *Unge Pædagoger* gør det samme sig gældende. To artikler, nemlig "Dynamikker i lærer-elev relationen" og "God

undervisning og didaktisk kompetence”, står for 34,2%. For *Tidsskrift for Socialpædagogik* gælder det at én artikel alene, “En teori om anerkendelse” af Axel Honneth, står for alle referencer, mens det for *UCC-magasinet* overvejende er “10 kendetegn på god undervisning” der refereres til, nemlig 88,5%.

Tabel 7. Tabellen viser de 10 mest anvendte tidsskriftartikler.

Ph.d.-afhandlinger

Samme tendens træder endnu tydeligere frem i de studerendes brug af Ph.d.-afhandlinger, hvor Louise Klinges afhandling *Lærerens relationskompetence: En empirisk undersøgelse af, hvordan lærerens relationskompetence viser sig i interaktioner med elever og klasser i almenundervisningen i folkeskolen* refereres til 74 gange ud af i alt 94 henvisninger. Den Ph.d.-afhandling, der henvises til næstflest gange, har blot to referencer.

Rapporter

Rapporter fylder med 399 henvisninger ca. 2 % af den samlede mængde litteratur i de studerendes praktikopgaver. Af tabel 8 ses endnu en gang den gennemgående tendens, nemlig at få titler anvendes langt hyppigere end andre. Særligt *Ro og klasseledelse i folkeskolen* træder frem med mere end dobbelt så

mange henvisninger som den næste på listen *Struktur og variation i undervisningen*. Disse to rapporter står samlet set for knap en tredjedel af opgivelserne inden for kategorien. Kigger man nærmere på, hvem der står bag de forskellige udgivelser, viser det sig, at på trods af en relativ stor diversitet, står Danmarks Evalueringsinstitut (114) bag langt hovedparten efterfulgt af Undervisningsministeriet (93).

Tabel 8. Tabellen viser fordelingen af forskningsrapporter.

Progression i forhold til modulerne

Med moduleringen af læreruddannelsen i 2013 forsvandt progressionen i fagene med undtagelse af praktik, der som det eneste fag fortsat har en stigende kompleksitet, hvilket afspejles i fagets videns- og færdighedsmål. Det ses bl.a. under Klasseledelse, hvor den studerende skal gå fra at ”lede elevernes deltagelse i undervisningen” på praktikkniveau 1 til ”udvikle tydelige rammer for læring og for klassens sociale liv i samarbejde med eleverne” på praktikkniveau 2 og videre til ”lede inklusionsprocesser i samarbejde med eleverne” på praktikkniveau 3 (studieordning, 2022). Ser man på tabel 9, der oplister top-5 over den mest anvendte litteratur på de tre praktikkniveauer, afspejles en sådan

progression imidlertid ikke i de studerendes valg af litteratur. At vi her vælger blot at fokusere på de fem hyppigste, skyldes i overvejende grad den tidligere omtalte ”kanonisering” – det vi sige, at meget få typer (bøger, artikler, kapitler osv.) står for langt hovedparten af den litteratur, de studerende anvender, hvilket medfører så stor spredning i den øvrige litteratur, at det ikke giver mening at opliste. På top-5 genfinder man de samme værker som på den samlede top-10 (tabel 2), hvilket ikke overrasker, men samtidig understreger den manglende progression. Uanset hvilket praktikkniveau, man vælger at kigge på, udgør de fem hyppigste referencer ca. en fjerdedel af de samlede henvisninger for det pågældende niveau.

	PR1	PR2	PR3
Praktikbogen	41%	41%	38%
Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet	21%	25%	28%
Elevers læring og udvikling - også i komplicerede læringssituationer	15%	16%	17%
Det flerstemmige klasserum	11%	8%	9%
Lærerens relationskompetence	13%	9%	8%

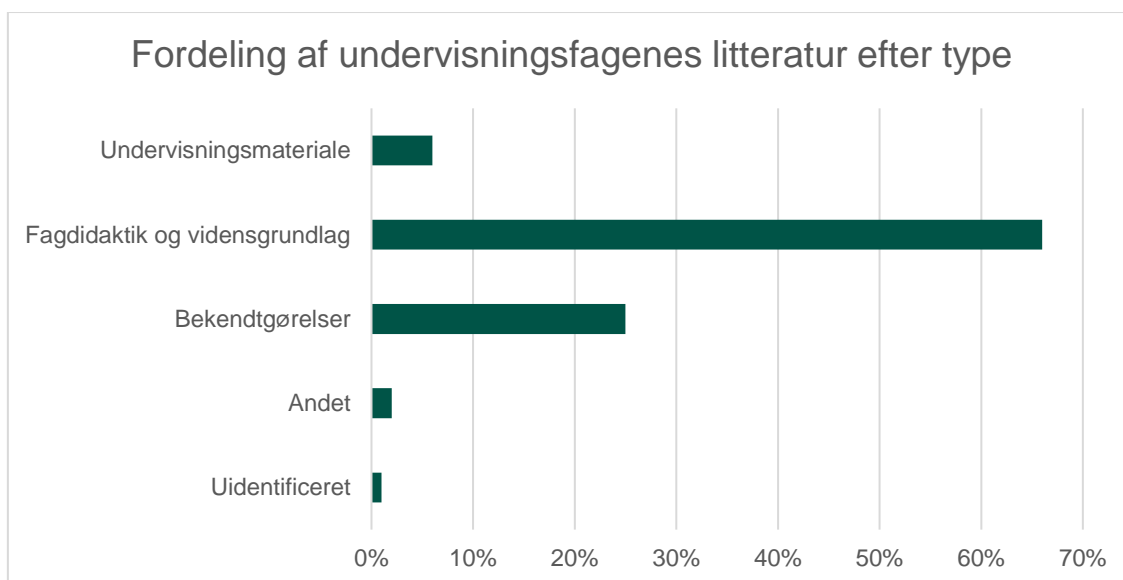
Tabel 9 Top-5 over mest anvendt litteratur fordelt på PR1, PR2 og PR3

Skal man alligevel forsøge at pege på en eller anden form for udvikling, vil det fx være at antologien *Kom ind i sproget – flersprogede elever i fagundervisningen* med 91 henvisninger stort set ikke optræder på litteraturlisterne før PR2, hvor de studerende har haft PLd (Dansk som andetsprog), ligesom litteratur omhandlende specialpædagogik sjældent optræder i listerne før praktikkniveau 3. Den samme tendens gør sig gældende for undervisningsfag to og tre, men samlet set er antallet af referencer så beskedent set i forhold til den samlede mængde, at det ikke vil fremgå tydeligt.

Forskelle mellem PL-fag og undervisningsfag

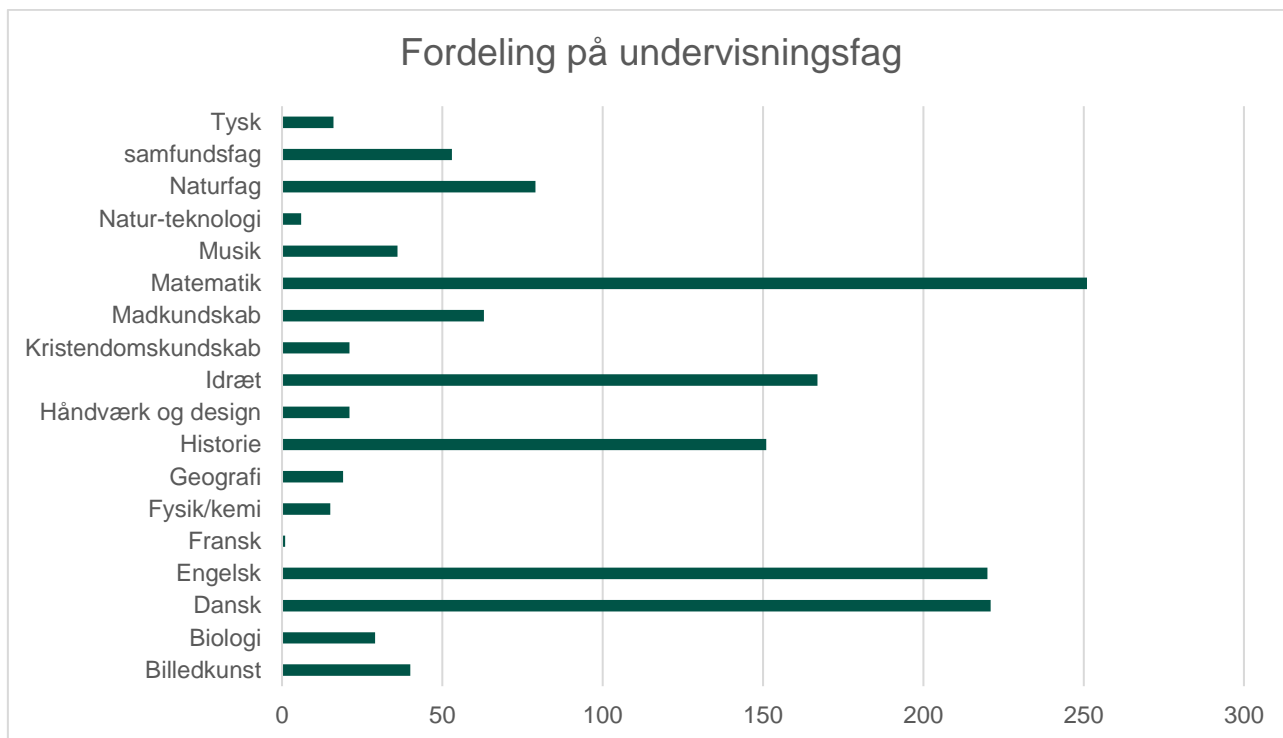
Når vi ser på de studerendes brug af litteratur, viser top-10 (se tabel 2), at alle tre kompetenceområder er repræsenteret. Dog fylder fagdidaktik og fagenes vidensgrundlag ikke meget i opgørelsen over litteratur. Ser vi på tværs af alt litteratur, er det kun 1432 henvisninger, der er knyttet til et fag, hvilket udgør

ca. 8% af alle litteraturhenvisninger. En fjerdedel af disse henvisninger er imidlertid til fagets bekendtgørelser, hvilket ikke overlader meget til fagenes vidensgrundlag og didaktik.

Tabel 10. Tabellen viser den procentvise fordeling af litteratur knyttet til de studerendes undervisningsfag fordelt efter type.

Vores undersøgelse viser også en forskel mellem undervisningsfagene, hvor nogle undervisningsfag fylder mere i de studerendes valg af litteratur end andre fag. Hvis man ser på fag som Dansk og Engelsk, så udgør de hver ca. 16 %, hvor Matematik udgør 18%. Da disse fag også er de største fag og har flest studerende i praktik, er det ikke overraskende, men hvis vi ser på fag som Idræt, så udgør deres faglitteratur ca. 12%, hvor Kristendomskundskab kun udgør 1%. Vi ser derfor stor forskel mellem fagene i forhold til litteratur, hvor PL fylder størst delen af litteraturen.

Tabel 11. Tabellen viser antal litteraturhenvisninger fordelt efter undervisningsfag.

Forskelle på undervisningsfagene på baggrund af vejleders faggruppe

Som det fremgår i tabellerne, fylder PL mere end undervisningsfagene i litteraturvalget. Derfor ser vi også på, om de studerendes valg af litteratur ændres, når vi opdeler på baggrund af vejleders faggrupperfordeling. Det skal nævnes, at de studerende ikke nødvendigvis har været i praktik i det fag, som deres vejleder underviser i. Denne del tager desuden kun udgangspunkt i praktikopgaver fra Nylandsvej og Helsingør, som vi har valgt som case. Vi har udarbejdet en top-5 og ikke top-10, da nogle af de små fag ikke er repræsenteret med mange studerende, hvorfor det ikke var muligt at lave en top-10.

Nedenstående ses oversigt over top-5, hvor vejleder er tilknyttet PL-faggruppen:

PL	Antal henvisninger	Top-5
Praktikbogen	252	1
Effektiv undervisning	88	2
Det vurderende øje	46	3
Psykologi for lærerstuderende	39	4
Det flerstemmige klasserum	36	5

Tabel 12. Tabellen viser top-5 i PL.

Når vi ser på top-5 for PL, adskiller den sig ikke fra top-10 over alt litteratur (se tabel 2). Generelt ser vi ikke faglitteratur i top-5 i fagene Kristendomskundskab, Matematik, Natur/teknologi, Dansk og Samfundsfag. De ligner top-10 og indeholder alle *Effektiv undervisning* og *Praktikbogen*. Enkelte fag har stor spredning i deres litteratur, hvor antallet af studerende heller ikke er så højt. Dette drejer sig om Musik, Geografi og Fysik/kemi, hvorfor de ikke er blevet inddraget. Hvis vi ser på de andre fag, så indeholder de faglitteratur i deres top-5. Dette drejer sig om fagene Tysk, Madkundskab, Idræt, Håndværk og design, Historie, Biologi, Billedkunst og Engelsk. Nedenstående ses oversigt over top-5 for følgende fag.

Fag: Tysk			Fag: Madkundskab		
#	Antal	Titel	#	Antal	Titel
1	7	Praktikbogen	1	13	Madkundskabsdidaktik
2	4	Effektiv undervisning	2	4	Hvad er god undervisning? Lederstil i klasseværelset - innovation og professionalitet Motivation
3	3	Interview Funktionel grammatikformidling i tysk	3	2	Bogen til hjemkundskab Den gode time Hvad ved vi om god undervisning? Elevens verden Lærerens relationskompetence Det ved vi om – læreren som leder

Aktionslæring i dagtilbud					
4	2	Det vurderende øje Styrk sproget Involve me and I learn Chunks – et stillads	4	NA	NA
5	NA	NA	5	NA	NA
Fag Idræt			Fag Håndværk og design		
#	Antal	Titel	#	Antal	Titel
1	26	Praktikbogen	1	4	Effektiv undervisning Klasseledelse. Praktikbog 2
2	21	Effektiv undervisning	2	3	Praktikbogen
3	12	Motivation	3	2	Dynamikker i lærer-elev relationen Klasseledelse i værksted Relationskompetence
4	10	Synlig læring	4	NA	NA
5	8	Idrætsundervisning Interview	5	NA	NA
Fag Historie			Fag Biologi		
#	Antal	Titel	#	Antal	Titel
1	20	Effektiv undervisning	1	19	Effektiv undervisning
2	14	Praktikbogen	2	13	Praktikbogen
3	9	Det flerstemmige klasserum Historiedidaktik	3	9	Biologididaktik
4	5	Det vurderende øje Hvad er god undervisning	4	5	Det flerstemmige klasserum Fagdidaktik i naturfag
5	NA	NA	5	NA	NA
Fag Billedkunst			Fag Engelsk		
#	Antal	Titel	#	Antal	Titel
1	16	Effektiv undervisning	1	40	Praktikbogen
2	12	Praktikbogen	2	26	Effektiv undervisning
3	7	Billedkunstdidaktik	3	12	Det flerstemmige klasserum
4	5	Motivation	4	8	Psykologi for lærerstuderende
5	4	Lærerens grundbog på melletrinnet	5	7	Scaffolding language, scaffolding learning

Tabel 13. Tabellen viser top-5 i de forskellige fag; både placering (#) og antal henvisninger samt titel.

Når vi ser på den faglitteratur, som træder frem, er tendensen, at fokus er på processen frem for indholdet, uanset hvilket fag der gør sig gældende. Samme problematik rejser i censorrapporten fra 2019, hvor der står følgende ”Andre censorer påpeger, at de studerende mangler et kritisk blik på den litteratur, de

anvender, og endnu andre peger på, at de studerende har for lidt fokus på undervisningens indhold frem for struktur og metode.” (Censorformandskabet, 2019, s. 174).

Vores undersøgelse peger på, at der er forskelle i de studerendes brug af litteratur i forhold til, om de er blevet vejledt af en læreruddanner fra de pædagogiske fag eller en læreruddanner fra et af undervisningsfagene, men selvom denne forskel træder frem, fylder faget ikke meget i de studerendes litteraturvalg.

APA-standard og akribi

På læreruddannelsen på KP er der tilknyttet et skrivecenter, der tilbyder de studerende hjælp til deres opgaveskrivning, herunder hjælp til akademisk skrivning. Derudover skal de studerende introduceres for APA-standard og akademisk skrivning af deres undervisere på første semester jf. studieordningen. På KP's hjemmeside kan man under overskriften ”På KP bruger vi APA -standard” læse følgende: ”Når du skal lave løbende referencer og litteraturliste i dine opgaver, skal du bruge APA som en standard. Man kan på trods af guides og vejledninger komme i tvivl. I de tilfælde skal du spørge din underviser. PH-bibliotek yder hjælpe til litteratursøgning, APA, plagiering og meget mere. Du finder biblioteket på K2. Campus Carlsberg eller online på phbibliotek.dk” (<https://kpdk.sharepoint.com/sites/kpintra-skrivecenter>).

Vores undersøgelse viser tydeligt, at mange studerende ikke følger dette. Selvom vi har ikke kodet direkte for APA-standard, vil vi gerne understrege et behov for at sætte fokus herpå. Nedenstående ses et par eksempler på litteraturlister fra studerendes litteraturlister, hvor der kun er blevet ændret i formatering og skrifttype. Disse er blevet udvalgt for at illustrere manglende forståelse for APA-standard og akribi. Sidstnævnte handler om en evne til nøjagtighed og stringens i forhold til opbygning af litteraturlister. Eksemplerne er blot et lille udsnit af de

mange litteraturlister, som vi vurderer, ikke efterlever kravene. Der er mange flere end de udvalgte.

Litteraturliste nr. 1:

Bibliografi

(2015). I O. Løw, *Klasseledelse. Praktikbog 2 til læreruddannelsen* (s. 21).

København: Akademisk

forlag .

(2017). I L. Klinge, *Lærere relationskompetence* (s. 48). Dafolo Forlag og forfatteren .

(2017). I L. Klinge, *Lærere relationskompetence* (s. 51).

Mezirow, J. (1991). I *Transformativ dimensions of adult learning* (s. 115). San Francisco: Jossey-Bass.

Nielsen, B. (Marts 2020). *Itslearning* . Hentet fra Powerpoint:

<https://kp.itslearning.com/ContentArea/ContentArea.aspx?LocationType=1&LocationID=8>

707

Litteraturliste nr. 2:

Dysthe, Olga (2005)

Det flerstemmige klasserum

Skrivning og samtale for at lære

Klim

Århus

ISBN: 87-7724-683-7

Mottelson, Martha (2010)

Lærere praksis

Hans Reitzels Forlag

København

ISBN: 978-87-412-5278-0

Rasmussen, Torben Nørregaard (2006)

Planlægningsmodeller

In

Lund, Jens H., Rasmussen, Torben Nørregaard

Almen didaktik

Kvan

Århus

ISBN: 87-90066-64-2

Ågård, Dorte (2020)

Autoritet gennem myndighed

In

Brodersen, Peter, Laursen, Per Fibæk, Nielsen, Carsten Fogh, Ågård, Dorte

Læreren som autoritet

Faglighed, tillid og myndighed

Hans Reitzels Forlag

København

ISBN: 978-87-12-7964-0

Litteraturliste nr. 3:

- Canger, K. o. (2016). I K. o. Canger, *praktikbogen* (s. 279). københavn: hans reitzel.
Canger, K. o. (2016). I K. o. Canger, *praktikbogen* (s. 280-283). københavn: hans reitzel.
Canger, K. o. (2016). I K. o. Canger, *praktikbogen* (s. 206). københavn: hans reitzel.
Canger., L. A. (2016). københavn: hans reitzels forlag.
Hiim, H. o. (2007). københavn: Gyldendalske boghandel.
Kaas, C. o. (2016). I *praktikbogen* (s. 107). københavn: hans reitsel.

De mest mangelfulde og fejlbehæftede litteraturlister

Mange litteraturlister er meget korte og fejlbehæftede. Vi er også stødt på opgaver helt uden litteraturlister. Nedenstående litteraturlister er eksempler på, hvor korte og fejlbehæftede litteraturlister kan være, og hvor fraværende undervisningsfaget er. Som det fremgår, anvender de studerende hjemmesider fra ukendte aktører, korte artikler, enkelte evalueringer samt filer fra deres eget drev, hvor man ikke kan afkode litteraturen. Censorrapporten fra 2019 peger på problemet med korte litteraturlister, hvilket viser, at problemet ikke kun gør sig gældende på KP (Censorformandskabet, 2019).

Litteraturliste nr. 1:

Litteraturliste

<https://www.ft.dk/samling/20141/almdel/buu/bilag/74/1488535.pdf>

(EVA, Danmarks evalueringsinstitut, Motiverende undervisning – tæt på god undervisningspraksis på mellemtrinnet, 2014)

Litteraturliste nr. 2:

Litteraturliste

- Wolfgang Klafkis dannelsesteori, Graf, Stefan Ting, KVAN, 2018
- Klasseledelse med fokus på inklusion, Molbæk, Mette, 2015

Litteraturliste nr. 3:

Bibliografi

Litteraturliste – APA STANDART

Bøger

- Cranger, T., & Kaas, L. A. (2016). *Praktikbogen*. København, Danmark: Hans Reitzels Forlag.

Websider

- Et rum som pædagogisk medspiller – lokaliseret 14. december 2020
<https://sites.google.com/a/stud.ucl.dk/et-paedagogisk-rum/teori/howardgardner?fbclid=IwARoEpoGNSaP8j2LfX832oGxRvqJ7l9xYelqcigFRBFT4vsYQiwDLsEkOXUk>

Litteratur nr. 4

file:///C:/Users/[studerendes initialer¹]/Downloads/Dagens-opl%C3%A6g-program-og-%C3%B8velser.pdf

Litteraturliste nr. 5

Referencer

Løw, O. (2014) *Elevens læring og udvikling*. København: Akademisk forlag.

Tomlinson, C. A. (2007). *Differentiering i klasseværelser: om at tilgodese alle elevers behov*. Danmark: Anholt.

Konklusion, perspektivering og anbefalinger

Undersøgelsen peger en meget klar ”kanon” i de studerendes valg af litteratur. Det er i udtalt grad den samme litteratur, som anføres på de studerendes litteraturlister, hvilket peger på et meget smalt vidensgrundlag for faget belyst ud fra de skriftlige eksamensopgaver. Det er også i udtalt grad de samme kategorier af litteratur, der bliver anført på listerne. Det handler primært om dansk litteratur målrettet læreruddannelsen. Der er et stort fravær af forskningslitteratur og international litteratur. I den forstand er ambitionen om, at de studerende skal lære at anvende forskningsviden, jf. ekspertgruppen evaluering fra 2018, ikke blevet indfriet. Vores undersøgelse viser desuden et stort fravær af fagdidaktisk litteratur. Det almindidaktiske er også underprioriteret, da de studerendes litteraturvalg i overvejende grad omhandler klasseledelse og relationsarbejde.

Litteraturvalget peger på en favorisering af en bestemt metode, nemlig Cooperative learning, der har en klar dominans i de studerendes litteratur. Når Cooperative learning får så fremtrædende en plads i litteraturlisterne, kan det tyde på, at Cooperative learning bliver definerende for de studerendes opfattelse af forskellige tilgange til undervisning, og dermed ureflekteret bliver deres bud på forskellige didaktiske dilemmaer vedrørende forholdet mellem indhold, metode og mål. Risikoen er, at refleksionen over samspillet mellem de

¹ Redigeret for ikke at kunne identificere studerende

forskellige didaktiske kategorier, som de studerendes undervisningsplanlægning bør bære præg af, udebliver. Et andet gennemgående træk ved undersøgelsen, som kan vække bekymring, er den udbredte brug af hjemmesider, der kan pege på, at de studerende ikke kan skelne mellem de forskellige litteraturkategorier og ikke har en forståelse af, hvad der definerer faglitteratur. Undersøgelsen har også vist, at de studerende i ringe grad anvender APA-standard. Det kan tyde på, at de studerende enten oplever det som vanskeligt at udforme en korrekt litteraturliste, eller ikke tillægger akribi stor vægt i deres opgaver – måske fordi de ikke forstår vigtigheden af det.

At de studerende primært anvender dansksproget litteratur rettet mod læreruddannelsen er ikke overraskende. Som nævnt i indledningen gør det samme sig gældende hos læreruddannere. Det er ikke enestående for læreruddannelsen. Undersøgelser af pædagoguddannelsen viser de helt samme tendenser (Nielsen, 2019). Vores undersøgelser peger på, at der formentlig er behov for en øget stilladsering, hvis de lærerstuderende skal begynde at anvende forskningslitteratur og engelsksproget litteratur i deres skriftlige opgaver. Som nævnt i indledningen har de nationale faggrupper skullet udarbejde litteraturlister for de forskellige fag i læreruddannelsen. Selv om det er tænkt som en kvalitetssikring af uddannelsens, er der også visse ulemper ved det, jf. talen om kanonisering.

I artiklen ”Homo pædagogicus – eller hvordan kan man komme på litteraturlisten” (Nielsen, 2019) stiller Jakob Ditlev Bøje spørgsmålet, efter hvilke kriterier undervisere udvælger litteratur til pædagoguddannelsen. En af hans konklusioner lyder, at litteraturen skal være ”professionsvenlig”, letlæst, lærebogspræget og skrevet af nogle af institutionens egne undervisere. Desuden skal den være på dansk og praksisnær (Nielsen 2021: 98), hvilket resulterer i et fravær af kritisk og uafhængig litteratur. Vores undersøgelse viser samme tendenser. Udfordringen ved udelukkende at anvende professionsrettet litteratur er, at feltet kan komme til at lukke sig om sig selv. Problemet

forværres, at når den anvendte litteratur udgøres af meget få titler, sådan som vores undersøgelse viser. Det skal understreges, at der i sig selv ikke noget galt med at anvende grundbogsmateriale rettet mod læreruddannelsen, men når det kommer til at stå alene – eller kun suppleres af diverse hjemmesider, som vores undersøgelse viser, bliver vidensgrundlaget meget snævert, og den kritiske vinkel udefra kommer til at mangle.

Betydningen af fagets rammer og struktur

Der kan være flere grunde til, at de studerendes litteraturlister ser ud, som de gør. En faktor, der formentlig spiller ind, er fagets rammer og struktur. Noget peger på, at det kan være svært for de studerende at se progressionen i faget, når de samme tre kompetencemål går igen på alle tre praktikkiveauer. I hvert fald må vi konstatere, at der i deres valg af litteratur ikke finder en progression sted. Kan fagets rammer og struktur være med til at forklare fraværet af fagfaglig litteratur og fagdidaktisk litteratur? En faktor, der kan spille ind, er, at de studerende ikke er garanteret at komme i praktik i deres undervisningsfag. En anden faktor kan være, at kompetencemålet hedder didaktik og ikke fagdidaktik.

Den manglende variation i de studerendes litteraturvalg kan på den ene side overraske, da de studerende bliver bedt om at tage afsæt i noget, de undrer sig over i løbet af praktikken. Det burde resultere i et mere forskelligartet litteraturvalg, end tilfældet er. På den anden side er der fagets tre kompetenceområder, der skal indgå i den skriftlige opgave, som dermed rammesætter deres "undren". Men uanset, at rammerne for faget sætter en grænse, er det påfaldende, at stort set alle de studerende har de samme "svar" på den undren, fx Olga Dysthes teori om det flerstemmige klasserum eller Louises Klinges teori om relationskompetence. Det giver måske mening i praktikkiveau 1, hvor studerende typisk vil være optaget af et spørgsmål som

”Hvordan kan jeg få ro i undervisningen”, men vores undersøgelse viser, at det er den samme litteratur på alle tre praktkniveauer.

Undersøgelsen viser også en generel mangel på akribi. De studerende bliver bedt om at anvende APA-standard i deres skriftlige opgaver, og på hjemmesiden ligger der udførlige beskrivelse af, hvordan man opstiller en korrekt litteraturlisten, men alligevel finder det ikke sted. Spørgsmålet er, hvorfor forholder det sig sådan? Er der tale om, at de studerende ikke, som før nævnt, tillægger det vægt? Eller skyldes der, at deres undervisere – eller censorer - ikke nødvendigvis tillægger det vægt, eller måske snarere ikke er enige om, hvor meget vægt de skal tillægges. En anden forklaring kan være, at mange undervisere oplever, at der er andre og mere presserende ting på listen i forhold til at vejlede de studerende i deres skriftlige opgaver, hvorfor akribi ikke står øverst.

Forskningsbasering af læreruddannelsen

Vi har flere gange i rapporten talt om ambitionen om en forskningsbasering af læreruddannelsen. Der er imidlertid ikke nødvendigvis enighed om, hvad en forskningsbasering indebærer. Undersøgelser peger på, at der menes forskellige ting, når man taler om en forskningsbaseret uddannelse (Nielsen et al., 2019, s. 4). I rapporten *Anvendelse af forskningslitteratur i læreruddannelsen* henviser forfatterne til en svensk undersøgelse af forskellige betydninger en forskningsbasering af læreruddannelsen kan have: ”1) At indholdet er baseret på forskning, 2) at underviserne både forsker og underviser, 3) at uddannelsen udfordrer de studerendes nysgerrighed på viden og attitude ift. at overveje alternative perspektiver, 4) at uddannelsen har form af åbne kritiske diskussioner, hvor argumenter afprøves mod hinanden.” (Nielsen et al., 2019, s. 4).

Hvis vi ser på de to sidste definitioner, punkt 3 og 4, viser vores undersøgelse, at hvis det er ambitionen med en forskningsbaseret, bliver den ikke indfriet. Ud fra deres litteraturvalg er der hverken tegn på, at det overvejes at inddrage alternative perspektiver, eller at der anvendes viden fra forskningsartikler.

Både dansk og udenlandsk forskning viser, at mange lærerstuderende har forbehold over for teoretisk viden (fx Böwadt & Vaaben, 2021; Orchard & Winch, 2015; Hovdenak & Wiese, 2017). Lærerstuderende efterlyser ofte praksisnær viden, praksisnær undervisning og konkrete redskaber, der har et "her-og-nu-sigte" (Böwadt & Vaaben, 2021). Teoretisk viden kan opleves som svært tilgængeligt, og de studerende kan have svært ved at se "brugsværdien" af den. Forbeholdet over for teoretisk viden og ønsket om det meget praksisnære kan være en af forklaringerne på fraværet af forskningslitteratur og en forklaring på brugen af diverse hjemmesider og grundbogslitteratur målrettet læreruddannelsen.

Grunde til bekymring

I det følgende oplister vi en række punkter, hvor der kan være grund til bekymring.

- De studerende har en udbredt brug af hjemmesider, der lader til at indgå som en form for faglitteratur.
- Der er stort set ingen progression i litteraturvalget over uddannelsens fire år.
- De studerende anvender stort set ingen forskningslitteratur.
- De studerende anvender i overvejende dansksproget grundbogslitteratur rettet mod læreruddannelsen.
- De studerende anvender stort set ikke APA-standard.
- De studerende anvender den samme litteratur uanset forskellige problemformuleringer.

Anbefalinger

På baggrund af undersøgelsen vil vi komme med en række anbefalinger.

- Der skal arbejdes yderligere med inddragelse og stilladsering af forskningslitteratur, sådan at de studerende motiveres til selv at inddrage det i deres opgaver.
- De studerende skal understøttes i at inddrage fagdidaktisk litteratur i forbindelse med praktik. Indholdskategorien er helt fraværende i den undersøgte litteratur.
- De studerende skal understøttes yderligere i at anvende APA-standard og korrekt håndtering af kilder.
- De studerende skal understøttes i at forholde sig kritisk og undersøgende i forhold til den valgte litteratur.
- De studerende skal understøttes i at vælge litteratur, der hjælper dem i forhold til deres specifikke problemformulering, så de ikke blot anvender ”kanoniseret” litteratur.

Litteratur

Bøje, J. D. (2021). Homo pædagogicus - eller hvordan kan man komme på litteraturlisten i pædagoguddannelsen. *Professionsstudier* 33: 88-98.

Böwadt, P. R. & Vaaben, N. (2021). Hvad skal vi med læreruddannelsen? *Studier i Læreruddannelse- & Profession* 6(1): 51-72.

Carlsen, Dorthe & von Oettingen, Alexander (2020). Universitetsskolen – et bud på en didaktisk orienteret forskningsbaseret læreruddannelse. *Acta Didactica Norden* 14 (2). 18 sider.

DOI: <http://dx.doi.org/10.5617/adno.7912>.

Hovdenak, S. S. & Wiese, E. (2017). Fronesis: vejen til profesjonell læreruddanning. *Uniped* 40 (2): 170-184.

DOI: 10.18261/ISSN.1893-8981-2017-02-06.

Larsen, J. E. (2019). Academisation of Teacher Education. Sites, Knowledge Cultures and Changing Premisses for Educational Knowledge in Norway and Denmark. *Pedagogy and Educational Knowledge. Ambitions and Imaginations in Teacher Education*: 211-226

Nielsen, B. L.; Buch, B. & Schrøder, V. (2019). Anvendelse af forskningslitteratur i læreruddannelsen: NOTAT forår 2019. Danske Professionshøjskoler.

Orchard, J. & Winch, C. (2015). What training do teachers need?: Why theory is necessary to good teaching. *Impact* 22: 1-41.

DOI: 10.1111/2048-416X.2015.12002.x

Thygesen, S. & Schrøder, V. (2020). *Litteratur i Læreruddannelsen En empirisk undersøgelse af hvad der karakteriserer den litteratur der aktuelt bruges i Læreruddannelsen på Københavns Professionshøjskole*. Københavns Professionshøjskole.

Styrelsen for forskning og uddannelse (2018). *Kvalitet og relevans i læreruddannelsen. Ekspertgruppens evaluering og vurdering af læreruddannelsen 2013*. København.

Uddannelses- og forskningsministeriet (2023).

<https://ufm.dk/uddannelse/videregaende-uddannelse/overblik-over-det-videregaende->

[uddannelsessystem/professionsbacheloruddannelser/laereruddannelsen](https://ufm.dk/uddannelse/videregaende-uddannelse/overblik-over-det-videregaende-uddannelsessystem/professionsbacheloruddannelser/laereruddannelsen)

Bilag: Litteraturlisteoversigt

- Ahrenfeldt, B. (2014). *Løft læringen - brug sproget: erfaringer fra Projekt Uddannelsesløft: Matematik*. Projekt Uddannelsesløft, Aalborg Ungdomsskole
- Andersen, A. M. & Krogh, L. B. (2016). *Fagdidaktik i naturfag*. Frydenlund.
- Andersen, P. U. & Linderoth, U. H. (2018). *Biologididaktik - mellem teori og praksis*. Hans Reitzels Forlag
- Bandura, A. (2012). Self-efficacy. *Kognition & pædagogik, Årg. 22, nr. 83*
- Bjerre, K. & Klimazyk, P. (2017). Funktionel grammatikformidling i tysk. *Sproglæreren nr. 4*.
- Bjørndal, C. R. P. (2013). *Det vurderende øje: observation, vurdering og udvikling i undervisning og vejledning*. Forlaget Klim
- Brodersen, P. (2015). Læreren som leder. I Brodersen, P. (Red.), *Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet*. Hans Reitzels Forlag
- Brodersen, P. (2015). Undervisning. I Brodersen, P. (Red.) *Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet*. Hans Reitzels Forlag
- Brodersen, P. & Gissel, S. T.: Elevernes forudsætninger og lærerens differentiering af undervisningen. I Brodersen, P. (Red.), *Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet*. Hans Reitzels forlag
- Brodersen, P., Laursen, P. F., Agergaard, K. & Gissel, S. T. (2015). *Effektiv undervisning. Didaktiske nærbilleder fra klasserummet*. Hans Reitzels Forlag
- Canger, T. & Kaas, L. A. (2021). *Praktikbogen – Didaktik, klasseledelse og relationsarbejde*. Hans Reitzels Forlag.
- Carlsen, H. B. (2017). *Madkundskabsdidaktik – mellem fag og didaktik*. Hans Reitzels Forlag
- Carlsen, H. B. (1998). *Bogen til hjemkundskab: Bid for bid*. Gyldendal Uddannelse
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development and Wellbeing. *American Psychologist, nr. 55*

- Dysthe, O. (1997). *Det flerstemmige klasserum – skrivning og samtale for at lære*. Forlaget Klim
- Dysthe, O. (1998). Det flerstemmige klasserommet - eller å lære gjennom dialog. *KvaN nr. 47*
- EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2011). *Undervisningsdifferentiering som bærende pædagogisk princip*.
- EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2014). *Struktur og variation i undervisningen. Et uddrag af rapporten: Motiverende undervisning. Tæt på god undervisningspraksis på mellemtrinnet*.
- EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2020). *Gruppearbejde i folkeskolen - Læreres perspektiver*
- EVA – Danmarks Evalueringsinstitut (2014). *Et trygt og positivt læringsmiljø. Et uddrag af rapporten: Motiverende undervisning. Tæt på god undervisningspraksis på mellemtrinnet*.
- Gibbons, P. (2016). *Styrk sproget, styrk læringen*. Samfundslitteratur
- Gibbons, P. (2014). *Scaffolding language, Scaffolding learning*. Heinemann Educational Books
- Hansen, B. (2011). Klasseledelse i værkstedet. En narrativ tilgang til designprocesser for at skabe en inkluderende klassekultur. I Schmidt, M. C. S. (Red.), *Klasseledelse og fag: at skabe klassekultur gennem fagdidaktiske valg*. Dafolo
- Hattie, J. (2013). *Synlig læring – for lærere*. Dafolo
- Haxø, A. & Schmidt, M. C. S. (2011). Inkluderende klasseledelse gennem arbejdet med relationer og dialog i undervisningen. I Schmidt, M. C. S. (Red.), *Klasseledelse og fag: At skabe klassekultur gennem fagdidaktiske valg*. Dafolo
- Heckmann, L. S. (2013). *Den gode time*. Dafolo
- Helmke, A., Meyer, H., Lankes, E.-M., Ditton, H., Pfiffner, M., Walter, C., Trautmann, M., Wischer, B., Eikenbusch, G. & Heymann, H. W. (2008). *Hvad vi ved om god undervisning?*. Dafolo
- Klinge, L. (2015) Dynamikker i lærer-elev-relationen. *Unge pædagoger 2015(1)*

- Klinge, L. (2018). Udvikling af relationskompetence i læreruddannelsen. *KvaN, Årg. 36, nr. 111*
- Klinge, L. (2017). *Lærerens relationskompetence. Kendetegn, Betingelser og Perspektiver*. Dafolo
- Knudsen, H. E. & Poulsen, J. A. (2016). *Historiefaget i fokus – dokumentationsindsatsen*. HistorieLab - Nationalt Videnscenter for Historie- og Kulturarvsformidling
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015) *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Hans Reitzels Forlag
- Løw, O. (2015). *Klasseledelse. Praktikbog 2 til læreruddannelsen*. Akademisk forlag
- Løw, O. (2020). Klasseledelse: Ramme-, proces- og relationsledelse. I Løw, O. & Skibsted, E. (Red.), *Elevers læring og udvikling – også i komplicerede læringssituationer*. Akademisk forlag
- Løw, O. (2020). Kommunikationsteori og anerkendende kommunikation. I Skibsted, E. & Løw, O. (Red.), *Elevers læring og udvikling – også i komplicerede læringssituationer*. Akademisk Forlag
- Løw, O. (2015). Klasseledelse i skolen. I Løw, O. (Red.), *Praktikbog 2 til læreruddannelsen*. Akademisk forlag
- Løw, O. & Skibsted, E. (2012) *Psykologi for lærerstuderende og lærere*. Akademisk forlag
- Marxen, H. & Christensen, K. E. (2016). *Lærerens grundbog på mellemtrinnet*. Meloni
- Mathiesen, F. & Arvedsen, K. (2018). *Billedkunstdidaktik – mellem fag og didaktik*. Hans Reitzels Forlag
- Meyer, H. (2014). God undervisning og didaktiske kompetence. *Unge Pædagoger 2014(2)*
- Meyer, H. (2005) *Hvad er god undervisning?* Gyldendals Lærerbibliotek
- Molbæk, M. (2015). Klasseledelse med fokus på inklusion. I Løw, O. (Red.), *Praktikbog 2 til læreruddannelsen*. Akademisk Forlag

- Nielsen, C. P., Jensen, V. M., Kjer, M. G. & Arendt, K. M. (2020). *Elevernes læring, trivsel og oplevelser af undervisningen i folkeskolen. En evaluering af udviklingen i reformårene 2014-2018*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
- Nordahl, T. (2011). *Det ved vi om læreren som leder af klasser og undervisningsforløb*. Dafolo
- Nordenbo, S. E., Larsen, M. S., Tiftikci, N., Wendt, R. E., Østergaard, S. (2008). *Lærerkompetanser og elevers læring i barnehage og skole: Et systematisk review utført for Kunnskapsdepartementet*, Oslo. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag
- Nørgaard, B. (2005) Axel Honneth og en teori om anerkendelse. *Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 16, 2005*
- Pedersen, B. K., Andersen, L. B., Bugge, A., Nielsen, G., Overgaard, K., Roos, E. & Seelen, J. V. (2016). *Fysisk Aktivitet – Læring, trivsel og sundhed i folkeskolen*. Vidensråd for Forebyggelse
- Pedersen, J. V. H. (2018). Chunks: et stillads for sproglig udvikling. I Juul, H. (Red.), *Fremmedsprogsdidaktik*. Hans Reitzels Forlag
- Pedersen, T., Koefoed-Nordentoft, N., & Olsson, J. (2010). *Aktionslæring i dagtilbud - Udvikling af pædagogers professionsviden, identitet og autonomi*. Professionsinstituttet KLEO, UCC og Ambios
- Pietras, J. & Poulsen, J. A. (2016). *Historiedidaktik – mellem teori og praksis*. Hans Reitzels Forlag
- Plauborg, H. (2011). Klasseledelse og fællesskabende didaktikker: om meningsfulde læringsmuligheder og værdig deltagelse i undervisningen. *KvaN, Årg. 31, nr. 90*
- Plauborg, H. (2006). Aktionslæring – evaluering i øjenhøjde. I Madsen, C. (Red.), *Evalueringsfaglighed i skolen*. Forlaget Unge Pædagoger
- Plauborg, H., Andersen, J. V. & Bayer, M. (2007). *Aktionslæring. Læring i og af praksis*. Hans Reitzels Forlag

- Rosholm, K. (2014). Relationer. I Hansen, S. L. & Schneider, H. (Red.), *Elevers læring og udvikling - at skabe fællesskaber og lede læreprocesser*. Hans Reitzels Forlag
- Rønholdt, H. & Peitersen, B. (2008). *Idrætsundervisning: En grundbog i idrætsdidaktik*. Institut for Idræt, Museum Tusulanum
- Schæffer, A. M. (2005) Involve me and I learn. *Sproglæreren nr. 2*.
- Skaalvik, E. (2007). Selvopfattelse og motivation: - om betydningen af selvopfattelse i teorier om motivation. *KvaN*, Årg. 27, nr. 78
- Skibsted, E. & Løw, O. (2020). *Elevernes læring og udvikling – også i komplicerede læringsituationer*. Akademisk forlag
- Spencer, K. & Stenlev, J. (2006). *Cooperative learning: undervisning med samarbejdsstrukturer*. Forlaget Malling Beck
- Stensmo, C. & Harder, J. (2009). *Lederstil i klasseværelset- innovation og professionalitet*. Dafolo
- Søndergaard, D. M., Plauborg, H., Szulevicz, T., Fisker, T. B., Mørup, T., Tetzlaff-Petersen, L., Hagensen, M. W., Hansen, A. V., Øgendal, G., Pedersen, H. S. & Werborg, P. (2014). *Ro og klasseledelse i folkeskolen: rapport fra ekspertgruppen om ro og klasseledelse*. Forlag Undervisningsministeriet
- Tonsberg, S. (2013). 10 kendetegn på god undervisning. *UCC-magasin nr. 10*
- Ågård, D. (2015). *Motivation*. Frydenlund